

Юлія ГОРУН

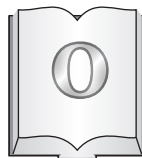
співробітник відділу теорії та методології гуманітарної освіти ІВО НАПН України

Ключові слова: медіаосвіта, медіа-інформаційна грамотність, інтеркультурний діалог, суспільство знань, засоби масової комунікації, міжнародна співпраця, університетська мережа.

У статті зосереджено увагу на глобальному значенні медіа- та інформаційної грамотності в умовах розвитку інформаційних і комунікаційних технологій і формування суспільств знань. Висвітлено особливості міжнародної співпраці у розвитку медіа- та інформаційної грамотності та інтеркультурного діалогу. Проаналізовано досягнення різних країн у впровадженні в навчальні плани університетів проектів з формування медіа- та інформаційної грамотності студентів.

МІЖНАРОДНА СПІВПРАЦЯ У РОЗВИТКУ МЕДІА- ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ Й ІНТЕРКУЛЬТУРНОГО ДІАЛОГУ

© Горун Ю., 2014

Станнім часом перед суспільством постають такі проблеми та перешкоди, як нерозвинутість інфраструктури, нестача ресурсів, цензура, звуження суспільного сектору інформації, комерціалізація, приватизація та монополізація інформації. Також проблемами є недостатня увага до культурної та мовної розмаїтості; надлишкові і недоцільні правові обмеження доступу до інформації, на володіння інформацією та її розповсюдження; недостатнє осмислення проблем довгострокового зберігання інформації, зокрема, персональної інформації в цифрових форматах; відсутність співробітництва та міждисциплінарної взаємодії зацікавлених сторін (бібліотекарів і медіапедагогів, засобів масової інформації та вищих навчальних закладів).

Для досягнення цих цілей громадянам, спільнотам, підприємствам та організаціям, а також націям у цілому постійно потрібна інформація про них та навколишнє фізичне та соціальне середовище. Вони повинні мати уявлення про ті джерела, за допомогою яких інформацію можна знайти, осмислити й передати. Водночас медіасередовище постійно трансформується. Розвиток технологій спричиняє вплив на професійну діяльність, дозвілля, сімейне життя та гро-

мадянську позицію. У всьому світі все більше поширюються інтерактивні та мережеві технології, відбувається процес глобалізації. Створення медіаресурсів уже не є прерогативою обмеженого кола фахівців, тепер у цих процесах може брати участь кожен.

Крім того, у суспільстві наявний суттєвий цифровий розрив. Багато людей у країнах, що розвиваються, не мають доступу до інформації. Навіть у розвинутих країнах фізичний доступ до сучасних технологій обмежений, а представникам різних сфер діяльності та прошарків населення не вистачає навичок критичного мислення більш високого рівня, необхідних для прийняття рішень та пошуку шляхів вирішення проблем на місцевому, національному та міжнародному рівнях у всіх сферах життєдіяльності – особистій, соціальній, навчальній та професійній [2, с. 23]. Усе вищезазначене формує потребу кожної особистості у медіаграмотності.

Ще зовсім недавно дослідники оперували таким поняттям, як інформаційна грамотність (ІГ), згодом до нього додалося поняття медіаграмотність (МГ), а останнім часом усе частіше йдеться про медіаінформаційну грамотність (МІГ). Зарубіжні медіапедагоги вважають, що медіаграмотність – це розвинена здатність людини до сприйняття, створення, аналізу, оцінки медіатекстів, розуміння нею соціокультурного та політичного контексту функціонування медіа в сучасному світі, кодових та репрезентаційних систем, що використовують медіа; життя такої людини у суспільстві та світі пов'язане з громадянською відповідальністю [8].

Також існує думка, що медіаграмотність – це рух, який має допомогти людям розуміти, створювати й оцінювати культурну значущість аудіовізуальних та друкованих текстів. Медіаграмотний індивідуум, яким має можливість стати кожна людина, здатен аналізувати, оцінювати і створювати друковані та електронні медіатексти [3].

Відомий російський науковець О. Федоров пропонує такі визначення поняття медіаповідомлень:

Медіаграмотність – активність, розвинена здібність до сприйняття, створення, аналізу, оцінки медіатекстів, до розуміння соціокультурного і політичного контексту функціонування медіа в сучасному світі, кодових і репрезентаційних систем, використовуваних медіа.

Медіаграмотність – результат медіаосвіти, вивчення медіа. Чим більше вивчається медіа, тим вища медіаграмотність.

Медіаграмотність – здатність використовувати, аналізувати, оцінювати і передавати в різних формах інформацію.

Медіаграмотність – уміння аналізувати і синтезувати просторово-часову реальність, уміння «читати» медіатекст, тобто результат медіаосвіти [7].

Г. Онкович зазначає, що медіаграмотність є ключовою концепцією медіаосвіти та дає можливість більш ефективно застосовувати медіазасоби, медіаджерела, що загалом підвищує не тільки медіакультуру особистості, а й культуру в широкому розумінні [4, с. 130–137].

Процес формування медіаграмотності передбачає дотримання таких принципів: особистісного підходу, перманентного оновлення змісту, орієнтації на розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, пошанування національних традицій, пріоритету морально-етичних цінностей, естетичної наснаженості і продуктивної мотивації [1].

Зараз у світі пропонується вживати інтегроване поняття «медіаінформаційна грамотність» (МІГ), оскільки в сучасному світі неможливо бути інформаційно грамотним без медіаграмотності. Зокрема, ЮНЕСКО наголошує на важливості, масштабі та гостроті проблем формування медіа- та інформаційної грамотності на політичному рівні, у сферах освіти, масової комунікації та інформації, а також у суспільстві. Останнім часом чимало зусиль цієї організації спрямовано на виявлення пріоритетних проблемних галузей; визначення професіональних стратегій та сприяння нарощенню зусиль із просування медіаінформаційної грамотності на міжнародному та національному рівнях.

Крім того, цей різновид грамотності особистості лежить в основі всіх компетенцій та навичок, необхідних для досягнення Цілей розвитку тисячоліття ООН, Декларації ООН з прав людини та цілей, що були проголошені на Всесвітньому саміті з інформаційного суспільства [9].

Суть та перспективи розвитку медіа-інформаційної грамотності в своїх наукових працях висвітлювали П. Зурковські, Є. Кузьмін, І. Касінкайте-Буддеберг, М.-К. Торрас Кальво, А. Букхорст, Х. Лау, С. Курбаноглу, С. Шпіранец, Я. Ліпшиц, С. Котилайнен, О. Федоров, Г. Онкович та ін. Так, Є. Кузьмін вважає, що медіа- та інформаційна грамотність потрібна людині для створення актуальної якісної інформації та її упорядкування, а також для відбору і забезпечення збереження інформації, яка може стати корисною пізніше [6]. І. Касінкайте-Буддеберг наголошує, що медіа- та інформаційно грамотна особистість здатна отримувати, оцінювати, створювати та розповсюджувати інформацію та медіа-контент із застосуванням відповідних технологій; розуміє роль та функції засобів поширення інформації, а також умови реалізації цих функцій [5].

Важливим кроком у впровадженні медіа-інформаційної грамотності в суспільне життя є включення її розвитку до числа пріоритетних напрямів національної політики в царині освіти, культури, інформації, ЗМІ тощо. Крім того, у системах освіти різних країн світу мають відбутися структурні та педагогічні реформи, необхідні для розвитку медіа- та інформаційної грамотності, серед яких насамперед особливу увагу слід приділити включенню медіаграмотності та системи оцінки її рівня до навчальних програм на всіх рівнях освіти, зокрема й освіти впродовж усього життя, навчання на робочому місці, підготовки та перепідготовки викладачів. Також значні зусилля спрямовуються на заохочення до інтеркультурного діалогу та міжнародної співпраці в розвитку медіаграмотності в усьому світі [11].

Як відомо, засоби масової інформації, особливо ті, що наявні в Інтернеті, впли-

вають на суспільну думку. З поширенням інформаційно-комунікаційних технологій вони також стали так званим «містком» між різними групами громадян. Таким чином, вони можуть сприяти генеруванню конфліктів, особливо між різними національностями та культурами через відмінності, або ж, навпаки, діяльність засобів масової інформації може сприяти зміцненню діалогу, взаєморозумінню і повазі до цих відмінностей.

Такі організації, як ЮНЕСКО та Альянс цивілізацій ООН вважають, що саме медіа-інформаційна грамотність та її упровадження в глобальну освіту може поліпшити розуміння між різними культурами і цивілізаціями.

Останнім часом спрямовуються чималі зусилля на розроблення та зміцнення системи міжнародної співпраці в розвитку медіа-інформаційної грамотності й інтеркультурного діалогу (МІГІД) – мережі двосторонньої співпраці університетів (UNITWIN), що базується на ініціативі ЮНЕСКО й Альянсу цивілізацій ООН (UNAOC). Ця програма була створена, щоб слугувати каталізатором і посередником для інноваційних проєктів, спрямованих на зниження поляризації між націями і культурами на основі взаємної співпраці.

Мережа UNITWIN складається з восьми університетів із різних географічних регіонів, серед них: Автономний університет Барселони, Іспанія; Каїрський університет, Єгипет; Університет Вест-Індії, Ямайка; Університет Сан-Паулу, Бразилія; Temple University, США; Університет Цінхуа, Китай; Технологічний університет Квінсленда, Австралія; Університет Сіді Мохамед Бін Абделла, Фез, Марокко. Ці університети співпрацюють з метою сприяти проведеному досліджень, удосконаленню системи освіти та підготовки кадрів, а також здійсненню пропаганди на тему медіа- та інформаційної грамотності та інтеркультурного діалогу.

Мережа також включає асоційованих членів, таких як Північний інформаційний центр досліджень у галузі журналісти-

ки та комунікацій (NORDICOM), і поступово розширюється. Основним завданням мережі UNITWIN, крім сприяння співпраці між університетами-членами, є створення потенціалу в кожній країні світу для просування сфери медіа-інформаційної грамотності та інтеркультурного діалогу, а також забезпечення свободи слова, свободи інформації та вільного потоку ідей і знань. Її діяльність охоплює розробку університетами різних країн широкого спектру так званих МІПІД-проектів, а також обмін досвідом і досягненнями в галузі медіа-інформаційної грамотності між різними країнами. Загалом ця ініціатива заснована на передумові, що якщо громадянам з усього світу поліпшити їхні комунікативні здібності та здатність до критичного мислення, вони зможуть зробити свій внесок у розвиток демократичного суспільства та забезпечення миру і гармонійних відносин між представниками різних культур і націй.

Відповідно до Меморандуму про взаєморозуміння між ЮНЕСКО і Альянсом цивілізацій ООН, нинішні глобальні виклики вимагають невідкладного реагування і дій для того, щоб гарантувати мирне співіснування, гармонію і взаємодію між людьми з різними культурними традиціями через культурне та мовне розмаїття та інтеркультурний діалог. Засоби масової інформації мають багато можливостей щодо просування міжнародного діалогу за умови надання їм свободи і незалежності. Адже мас-медіа відіграють важливу роль в організації уявлень і точок зору інших культур і релігій, а отже, мають унікальну відповідальність щодо формування толерантності в суспільстві. Саме тому міжнародні організації приділяють значну увагу розвитку медіа- та інформаційної грамотності.

Основними діями Програми UNITWIN зі співпраці щодо медіа-інформаційної грамотності та інтеркультурного діалогу є:

Розвиток освіти для всіх. Освіта має важливе значення за умови, якщо молоді люди в процесі навчання набувають навичок, необхідних для роботи і життя в мінливому світі. Як відомо, читання, письмо й ариф-

метика є основою дослідження та знання. Але сьогодні ці навички набуваються через засоби масової інформації, за допомогою нових технологій і нових мов. Нові форми ЗМІ вимагають нових різновидів грамотності. У цьому контексті набуття медіа-інформаційної грамотності є основною метою всієї системи освіти.

Науково-технічний та економічний прогрес: В останні десятиліття має місце беззаперечний економічний прогрес, який призвів до зростання таких показників людського розвитку, як імовірна тривалість життя, ВВП на душу населення, рівень освіченості громадян в усіх країнах світу. Проте цьому прогресу може значно зашкодити, наприклад, нерівномірний розподіл багатства, що взагалі може стати невичерпним джерелом конфлікту. Лише гармонійний розвиток економіки, демократизація суспільства та розвиток новітніх технологій можуть забезпечити подальший суспільний прогрес. У цьому контексті МІПІД також відіграє ключову роль. Набуття нових навичок вимагає нових технологій і нових виробничих систем; усе це робить людей усе більш автономними і здатними пристосовуватися до нових технологій і медіасередовищ.

Розвиток суспільств знань, зокрема вільних, незалежних і плюралістичних засобів інформації: Суспільство знань має бути спроможним інтегрувати всіх своїх членів з метою сприяння виникненню нових форм солідарності за участі як нинішніх, так і майбутніх поколінь. Ніхто не має бути виключений із суспільства знань, де знання є суспільним благом, доступним для кожної людини. Свобода і демократія залежать від цієї інтеграції та вимагають дотримання умов рівності та гармонії. У цьому контексті МІПІД також є дуже актуальним. Наслідком забезпечення вільного поширення інформації, свободи вираження думок і свободи інформації є те, що нині громадяни мають володіти навичками, необхідними для користування всіма перевагами цих та інших основних прав людини. Розвиток медіа-інформаційної грамотності

сприяє набуттю громадянами цих навичок, а також тих, що пов'язані з універсальними стратегіями розширення можливостей молоді, гендерної рівності та культурного й мовного розмаїття. МІГІД розширює межі участі громадян у громадському житті суспільства знань, а також є ключем до консолідації демократичної публічної сфери, де діалог і співпраця можуть бути ефективними у створенні космополітичного громадянства, заснованого на правах людини. Це можна зреалізувати лише в рамках культурного взаєморозуміння.

Гендерна рівність та розширення прав і можливостей жінок: Поширення інформації, поява нових технологій та соціальних медіа в багатьох частинах світу надали чимало джерел для доступу до інформації, пов'язаної з гендерною тематикою. Тоді як нерівність і гендерні стереотипи існують у соціальних структурах і уявленнях людей, ЗМІ та інші джерела інформації мають потенціал як для їх поширення і увічнення, так і для їх викорінення чи вирішення.

Університети, що входять до мережі UNITWIN, активно досліджують можливості інтеграції МІГІД у вищу освіту. Зокрема, це нові спецкурси для студентів. Наприклад, в Університеті Вест-Індії упроваджено два спецкурси – «Навчання інформаційної грамотності» та «Інструкції з інформаційної грамотності»; в Університеті Цінхуа студентів ознайомлюють з основами збирання інформаційних матеріалів і особливостями створення новин за допомогою курсу «Навчання студентів-нежурналістів створенню новин». Тут також приділяється увага впровадженню в процес навчання однієї з основних концепцій медіа-інформаційної грамотності – «активного дослідження» через застосування методів заохочення активності студентів під час проведення лекцій і зменшення ролі педагога.

В Університеті Сан-Паулу активно використовуються медіакласи, де студенти можуть побачити різні картини світу, його культури, проблеми тощо.

Технологічний університет Квінсленда впроваджує практику проведення дискусій про медіа- та інформаційну грамотність у дитячих садках, а також займається розробкою такого онлайн-курсу, який був би доступним для педагогів будь-якої країни світу.

У Марокко розвиток медіа- та інформаційної грамотності поки що перебуває на ранній стадії, а відповідні навчальні курси – «Вступ до медіанавчання» і «Медіанавчання та кіберкультура» – поступово впроваджуються в навчальний план Університету Сіді Мохамед Бін Абделла. Набуття студентами медіа- та інформаційної грамотності оснащує їх аналітичними вміннями для відповідального користування різноманітними засобами масової інформації та контентом, що вони розповсюджують. Для більш широкого розуміння людьми концепції МІГІД та необхідності її впровадження в Університеті було проведено міжнародний форум, метою якого було наголосити на актуальності та важливості розвитку медіа- та інформаційної грамотності, розкрити роль та функції засобів поширення інформації, а також механізми критичного сприйняття, відбору та оцінки медіапродуктів. Також тут створено регіональний центр медіа-інформаційної грамотності та інтеркультурного діалогу для просування та популяризації медіа- та інформаційної грамотності в Марокко та арабському світі загалом.

В Університеті Темпл, США, існує Центр медіа-інформаційної грамотності, у якому останнім часом розроблено кілька проєктів з метою здобуття МІГІД у партнерстві з місцевими вищими мистецькими школами. Також Університет переймається вирішенням проблем у створенні медіаклубів, які можна було б відвідувати у вільний від занять час.

Автономний університет Барселони досліджує МІГІД та можливості її впровадження до системи освіти в контексті політики, враховуючи її вплив на всі сфери життя. Зокрема, цей університет бере активну участь у проєктах Європейської ко-

місії, а також присвячених розроблянню політики медіа-інформаційної грамотності в Європі. Водночас Міжнародна академія інженерних та медіадосліджень, Каїр, досліджує необхідність регуляторної політики у сфері медіа-інформаційної грамотності, зокрема, пов'язаної з бажанням зберегти історично точну інформацію щодо туристичних середовищ, враховуючи вплив медіаповідомлень, наприклад, зовнішньої реклами [10].

ЛІТЕРАТУРА

1. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://osvita.mediasapiens.kiev.ua/material/konceptsiya-vprovodzhennya-mediaosviti-v-ukrayini>
2. Медіакомпетентність фахівця : монографія / Онкович Г. В., Горун Ю. М., Литвин Н. О. та ін. ; за наук. ред. д. пед. наук, проф. Г. В. Онкович. – К. : Логос, 2013. – 360 с.
3. Медіаосвіта та медіаграмотність: короткий огляд / В. Іванов, О. Волошенюк, Л. Кульчинська та ін. – 2-ге вид., стер. – К. : АУП, ЦВП, 2012. – 58 с.
4. **Онкович Г. В.** Медіаосвіта як інтелектуально-комунікативна мережа / Г. В. Онкович // Вища освіта України. – 2008. – № 3, дод. 1. – С. 130–137.
5. **Касинскайте-Буддеберг І.** На пути к единому подходу к грамотности: медиа- и информационная грамотность / И. Касинскайте-Буддеберг // Медиа- и информационная грамотность в обществах знания / сост. Кузьмин Е. И., Паршакова А. В. – М. : МЦБС, 2013. – С. 25–31
6. **Кузьмин Е. И.** Медиа- и информационная грамотность в контексте вызовов информационного общества и политики построения обществ знания / Е. И. Кузьмин // Медиа- и информационная грамотность в обществах знания / сост. Кузьмин Е. И., Паршакова А. В. – М. : МЦБС, 2013. – С. 18–4
7. **Федоров А. В.** Словарь терминов по медиаобразованию, медиapedагогике, медиаграмотности, медиакомпетентности / А. В. Федоров. – Таганрог : Изд-во Таганрог. гос. пед. ин-та, 2010. – 64 с.

Загалом не лише університети мережі UNITWIN займаються розвитком МІПІД у світі, цьому питанню присвячено чимало МІПІД-проектів, які відображають різні точки зору на те, що являють собою медіаграмотність, інформаційна грамотність та медіа-інформаційна грамотність, та мають сприяти міжкультурному діалогові. Такий погляд на ці нові види грамотності відображає один з ключових принципів медіаосвіти: різні люди інтерпретують інформацію по-різному.

CITED LITERATURE

1. The concept of integration of the mediaeducation in Ukraine [Electronic resource]. – URL : <http://osvita.mediasapiens.kiev.ua/material/konceptsiya-vprovodzhennya-mediaosviti-v-ukrayini>
2. Mediacompetence of the specialist: monograph / Onkovych G. V., Gorun Yu. M., Lytvyn N. O. and others. under sc. ; ed. of Ped. D., prof. Onkovych G. V. – K. : Logos, 2013. – 360 p.
3. Media competence and medialiteracy: brief overview / V. Ivanov, O. Voloshenyuk, L. Kulchinska and others. under sc. – 2nd ed., ster. – K. : AUP, CVP, 2012. – 58 p.
4. **Onkovych G. V.** Mediaeducation as an intellectual and communicative network // Higher education in Ukraine. – 2008. – № 3, D. 1. – 212 p.
5. **Kasinskaite-Buddeberg I.** Towards a unified approach to literacy: Media and Information Literacy / I. Kasinskaite-Buddeberg // Media and information literacy in knowledge societies / Comp. Kuzmin E. I., Parshakova A. V. – M. : MCBS, 2013. – 384 p.
6. **Kuzmin E. I.** Media and information literacy in the context of the challenges of the information society and the policy of building knowledge societies / E. I. Kuzmin // Media and information literacy in knowledge societies / Comp. Kuzmin E. I., Parshakova A. V. – M. : MCBS, 2013. – 384 p.
7. **Fedorov O. V.** The dictionary of mediaeducation, mediapedagogy, medialiteracy, mediacompetence / O. V. Fedorov. – Taganrog : Publ. Taganrog Nat. Ped. Inst., 2010. – 64 p.

8. International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences. Vol. 14 / Eds. N. J. Smelser & P. B. Baltes. – Oxford, 2001.

9. Media and information literacy [Electronic resource] / UNESCO. – URL : <http://portal.unesco.org/>

10. MILID Yearbook 2013: Media and Information Literacy and Intercultural Dialogue / Ed. Ulla Carlsson, Sherri Hope Culver. – 2013. – 416 p.

11. Recommendations Addressed to the United Nations Educational Scientific and Cultural Organization / UNESCO // Education for the Media and the Digital Age. – Vienna : UNESCO, 1999. – P. 273–274.